

Změny závazků v režimu nového občanského zákoníku

S rekodifikací soukromého práva, v jejímž rámci byl schválen nejen zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), ale také zákon č. 90/2012, o obchodních korporacích, dojde k odstranění dualismu závazkového práva, které je v současné době upraveno, jak v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“), tak v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“). NOZ s účinností od 1. 1. 2014 bude obsahovat celkovou právní úpravu závazkového práva, jejíž součástí bude i ustanovení o změně závazků.

Závazek

Závazek vzniká mezi dvěma či více konkrétními subjekty na základě právní skutečnosti, kterou je nejčastěji vícestranné právní jednání, zejména smlouva či dohoda. Jedná se o relativní právní vztah (relativní majetkové právo), ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění jako na pohledávku a dlužníkovi jako straně druhé povinnost plnit – povinnost právo věřitele splněním dluhu uspokojit (§1721 NOZ).

S ohledem na smluvní volnost a na dynamiku těchto vztahů dochází k tomu, že v podobě, ve které vznikly, často nemusí trvat až do konce. Strany závazkového právního vztahu tedy mohou provést jejich změnu, aniž by daný závazkový vztah musel zaniknout. Tato změna může být uskutečněna v subjektech (na straně věřitele či dlužníka) nebo v obsahu závazkového právního vztahu.

Institutů umožňujících změnu závazkového právního vztahu je v současné právní úpravě občanského zákoníku hned několik. Mezi běžné patří zejména postoupení pohledávky či převzetí dluhu. I přes to, že nová právní úprava změny závazků vychází ze současného OZ, tak v ní najdeme jednak několik změn a také zcela nové instituty, mezi které lze zařadit zejména postoupení smlouvy či převzetí majetku. NOZ upravuje změnu závazků v ustanovení §§1879 až 1907.

O těchto a dalších změnách bude dále podrobněji pojednáno.

Postoupení pohledávky

Nová právní úprava sleduje zejména zúžení dosavadních zákazů postoupení pohledávky, upřesňuje podmínky a rozsah ručení postupitele za postoupenou pohledávku a výslovně upravuje možnost tzv. „globální cesse“, tedy postoupení souboru pohledávek, která doposud v občanském zákoníku upravena nebyla.

Postoupení pohledávky je běžně užívaným institutem, kdy věřitel (postupitel) postupuje smlouvou třetí osobě, odlišné od dlužníka (postupník), svoji celou nebo částečnou pohledávku za dlužníkem, a to i bez jeho souhlasu. Nově není pro tento právní úkon stanovena výslovně písemná forma. Je však nutné poznamenat, že se jedná o změnu již existujícího závazku, a pokud si smluvní strany ujednaly jako jedinou možnou změnu smlouvy podobu písemnou, musí i postoupení pohledávky být provedeno písemně.

O postoupení pohledávky je nutné vyrozumět dlužníka. V rámci nové právní úpravy již však není obsažen pojem „bez zbytečného odkladu“, což však nemění nic na tom, že postupitel postoupení pohledávky dlužníkovi oznámit musí. Pokud totiž postupitel dlužníka nevyrozumí nebo dokud postupník postoupení pohledávky neprokáže, může se dlužník své povinnosti zprostit tím, že splní postupiteli, tedy dosavadnímu věřiteli, nebo se s ním jinak vyrovná. Stejná úprava oznámení platí i v případě účinků vůči osobám, které dluh zajistili zástavním právem, ručením nebo jiným obdobným způsobem.

Nově je upraveno ručení postupitele za dobytost pohledávky postupníkovi. Uvedené platí pouze v případě postoupení úplatné pohledávky a to do výše přijaté úplaty s úroky. Postupitel kromě dobytosti pohledávky odpovídá také za to, že pohledávka v době postoupení trvala. V současném občanském zákoníku je k ručení postupitele za dobytost pohledávky potřeba jednostranný písemný závazek adresovaný postupníkovi, jinak postupitel neodpovídá za dobytost pohledávky. Ručení postupitele za dobytost pohledávky tedy nově, oproti dosavadní právní úpravě, nastupuje přímo ze zákona, bez jakéhokoliv závazku či dohody stran.

Jak už to ostatně v právní úpravě bývá, existuje zde několik výjimek z tohoto zákonného ručení. Jednak postupitel neručí za dobytost pohledávky v případě, že postupník věděl, že pohledávka je budoucí, nejistá nebo nedobytná a jednak postupitel neodpovídá za dobytost pohledávky, stala-li se nedobytnou až po postoupení buď náhodou, nebo nedopatřením postupníka. Ohledně této druhé výjimky NOZ definuje, co je myšleno pod pojmem nedopatření, respektive kdy je zejména možné postupníkovi nedopatření přičíst. Definice těchto neurčitých pojmů je pozitivní s ohledem na to, že s účinností NOZ budou problematické obecné pojmy typu „nejistá“ a „nedobytná“, neboť jsou stanoveny velmi zešířoka, bez dalšího vysvětlení, a bude chybět rozhodovací praxe soudů, která by tyto pojmy konkretizovala.

V poslední řadě bychom rádi k uvedenému ručení poznamenali, že se podle našeho názoru jedná o dispozitivní ustanovení, které lze dohodou stran změnit. V tomto ohledu si tak strany mohou podle našeho názoru dohodou zákonné ručení upravit nebo zcela vyloučit. Doporučujeme této otázce věnovat velkou pozornost.

Odpovědnost za vady u postoupené pohledávky není v současném občanském zákoníku zcela jednoznačně stanovena a nejlepším řešením pro obě strany je upravit si odpovědnost za vady postoupené pohledávky ve smlouvě o postoupení pohledávky. Praktický dopad současné právní úpravy spočívá v tom, že není zcela zřejmé, zda-li může postupník uplatňovat vůči postupiteli pouze náhradu škody nebo zda má k dispozici i některá jiná práva v rámci obecné odpovědnosti za vady, zejména právo na slevu z kupní ceny nebo právo odstoupit od smlouvy.

Řešení uvedené situace přináší NOZ, který v § 1885 odst. 3 výslovně odkazuje na ustanovení o odpovědnosti za vady, které se bude přiměřeně aplikovat i na práva a povinnosti postupitele a postupníka. Uvedené platí v případě, že postupník u postupitele vytkl vadu bez zbytečného odkladu poté, co ji mohl a měl zjistit.

Postoupení souboru pohledávek, tzv. globální cesse, je jednou ze zásadnějších změn, kterou přinese NOZ v oblasti změn závazků. V současné úpravě postoupení souboru pohledávek výslovně upraveno není a možnost globální cesse je dovozována pouze judikaturou a to navíc za poměrně přísných podmínek.

Současná právní praxe tedy postrádá zvláštní ustanovení o postoupení souboru pohledávek, což se jeví jako nedostatek, který bude NOZ napraven v § 1887. Postoupit soubor pohledávek (současných i budoucích) bude možné, pokud se jedná o pohledávky určitého druhu, vznikající věřiteli v určité době nebo se jedná o různé pohledávky ze stejného právního důvodu. K tomu přistupuje ještě požadavek dostatečné určitosti takových pohledávek, což je mimo jiné vyžadováno i současnou judikaturou.

Postoupení smlouvy

NOZ po vzoru zahraničních občanských zákoníků nově připustil možnost, aby si jedna strana smlouvy vyměnila postavení s třetí osobou. Jelikož se uvedený postup se dotýká právního postavení druhé smluvní strany (tzv. postoupená strana), vyžaduje se její souhlas, který může být udělen před postoupením smlouvy nebo následně po jejím postoupení. Postoupit smlouvu lze také pouze za podmínky, že nebyla dosud splněna a nevylučuje-li to její povaha. V tomto ohledu tak nebude možné postoupit např. smlouvu s osobním plněním jedné ze stran, které se váže na vlastnosti dané strany, aj.

Účinnost postoupení smlouvy se stejně jako u postoupení pohledávky váže na notifikaci druhé smluvní straně. Účinky postoupené smlouvy vůči postoupené straně tedy nastanou až notifikací. V tomto případě se za notifikaci považuje oznámení o postoupení smlouvy druhé smluvní straně, pokud byl souhlas udělen před postoupením smlouvy, anebo následný souhlas s postoupením smlouvy.

Smlouva uzavřena na řad. Zjednodušení uvedeného procesu se váže ke smlouvě uzavřené v písemné formě s ujednáním, že je uzavřena na řad některé ze stran nebo s jiným ujednáním stejného významu. V tomto případě pak stačí smlouvu postoupit rubopisem listiny, jehož náležitosti jsou stanoveny zákonem č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, na který NOZ odkazuje.

Převzetí majetku

NOZ zavádí, respektive obnovuje obecnou úpravu právních důsledků v případě převzetí celého majetku či jeho poměrné části od zcizitele (§§ 1893 a 1894). Jedná se o institut, který byl zaveden zejména pro ochranu věřitele, neboť nezdědka dochází k tomu, že dlužník sleduje převedením svého majetku na jinou osobu vyhnutí se splnění dluhu.

Důsledkem převedení majetku zcizitele na jinou osobu (nabyvatele majetku), se tento stává společně se zcizitelem solidárním dlužníkem z dluhů zcizitele, které s převzatým majetkem souvisí a o nichž nabyvatel věděl nebo musel vědět při uzavření smlouvy. Nabyvatel se však stává solidárním dlužníkem pouze do výše hodnoty nabytého majetku od zcizitele a není tedy povinen plnit více, než kolik činí hodnota takového majetku. Uvedené však neplatí, pokud je nabyvatel osobou blízkou zcizitele. V takovém případě se nabyvatel stává solidárním dlužníkem společně se zcizitelem bez ohledu na hodnotu majetku, jehož takto nabyl, pokud neprokáže, že vynaložil potřebné úsilí k tomu, aby se o dluzích dozvěděl.

Od uvedených ustanovení se nelze odchýlit v neprospěch věřitelů, což vyplývá jednak z NOZ, a jednak z povahy a účelu těchto ustanovení, jejichž cílem je poskytnout věřitelům adekvátní ochranu.

Převzetí dluhu

U převzetí dluhu si dovolueme upozornit na jednu zajímavou novinku. NOZ zavádí v §1888 odst. 2 pravidlo u převodu vlastnického práva k věci zapsané ve veřejném seznamu (např. k pozemku v katastru nemovitostí), pokud na něm vázne zástavní právo či jiná jistota. Podle dosavadní právní úpravy zásadně kupující nevstupoval do dluhů nabyvatele, byl pouze povinen strpět případnou realizaci zástavního práva.

Nově bude platit, že přejde-li na nabyvatele (kupujícího či obdarovaného) při převodu vlastnického práva k věci zapsané ve veřejném seznamu i **zapsané zástavní právo nebo jiná jistota váznoucí na věci**, má se za to, že **přešel i dluh zajištěný jistotou**. Po převodu vlastnického práva může zcizitel (prodávající či dárce) vyzvat věřitele v písemné formě, aby namísto něho přijal nabyvatele jako nového dlužníka. Neodepře-li věřitel dát k tomu souhlas, platí, že souhlas dal, pokud byl na tento následek ve výzvě výslovně upozorněn. Věřitel však nemusí souhlas dát, a pokud tak učiní výslovně, resp. odmítne souhlas dát, nevznikne věřiteli přímé právo vůči novému vlastníku věci.

Změna v obsahu závazků

U změn v obsahu závazků nedochází k výraznějším změnám oproti stávajícímu občanskému zákoníku.

Smluvní strany mohou změnit nejen subjektivní práva a povinnosti smlouvou dříve jimi samotnými smluvené, ale i ty, které jim vznikly z jiného právního důvodu (např. z deliktu nebo z quasideliktu).

Dochází k systematickým úpravám, když změna o obsahu závazku, kdy se dosavadní závazek ruší a nahrazuje se novým (tzv. privativní novace) a narovnání již nejsou dle NOZ zařazeny do oddílu zániku závazků, ale nově jsou zařazeny do oddílu o změnách závazků.

Při novaci a narovnání nově platí, že zajištění práv se vztahuje i na práva z nich vzniklá, zajištění tedy trvá i nadále.

PODPORUJEME NADAČNÍ FOND ADVOKÁTI DĚTEM
www.advokatidetem.cz

Informace obsažené v tomto bulletinu jsou pouze obecného charakteru s cílem poskytnout orientační přehled o aktualitách ze soudních rozhodnutí. Tento bulletin by proto neměl být bez dalšího používán jako podklad pro přijímání podnikatelských ani jiných rozhodnutí a konkrétní informace vztahující se k tématům uvedeným v tomto bulletinu by měly být konzultovány dříve, než na jejich základě bude učiněno příslušné rozhodnutí.

© 2013 DRV Legal, s.r.o.